

Załącznik nr 3

do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego
dr Agnieszki Piechockiej-Kałużnej

Autoreferat

Spis treści

1. IMIĘ I NAZWISKO	2
2. POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE – Z PODANIEM NAZWY, MIEJSCA I ROKU ICH UZYSKANIA ORAZ TYTUŁU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ	2
3. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH ...	2
4. WSKAZANE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCE Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.):.....	2
4.1. TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO	2
4.2. OMÓWIENIE CELU NAUKOWEGO WW. PRACY I OSIĄGNIĘTYCH WYNIKÓW WRAZ Z OMÓWIENIEM ICH EWENTUALNEGO WYKORZYSTANIA	3
4.2.1. <i>Przestanki wyboru tematu.....</i>	<i>3</i>
4.2.2. <i>Cel naukowy pracy.....</i>	<i>4</i>
4.2.3. <i>Struktura pracy.....</i>	<i>7</i>
4.2.4. <i>Osiągnięte wyniki i możliwość ich ewentualnego wykorzystania.....</i>	<i>9</i>
5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH	17
5.1. OSIĄGNIĘCIA W TEMATYCE RACHUNKOWOŚCI I SPRAWOZDAWCZOŚCI BANKOWEJ	17
5.2. OSIĄGNIĘCIA W OBSZARACH POWIĄZANYCH Z TEMATYKĄ JAKOŚCI I WIARYGODNOŚCI SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ	19
5.2.1. <i>Osiągnięcia w zakresie badania wpływu globalizacji na standaryzację i harmonizację sprawozdawczości finansowej po wstąpieniu Polski do UE.....</i>	<i>19</i>
5.2.2. <i>Osiągnięcia w obszarze badań wpływu roli biegłych rewidentów w zapewnianiu zgodności z prawem, jakości i wiarygodności sprawozdawczości finansowej.....</i>	<i>20</i>
5.2.3. <i>Osiągnięcia wynikające z badań nad aspektami behawioralnymi, społecznymi i etycznymi zapewniania jakości, wiarygodności i prawdziwości sprawozdawczości finansowej .....</i>	<i>22</i>
5.3. POZOSTAŁE INFORMACJE	23
5.3.1. <i>Źródła finansowania badań.....</i>	<i>23</i>
5.3.2. <i>Działalność w organizacjach międzynarodowych i pozostała działalność zagraniczna .....</i>	<i>24</i>
5.3.3. <i>Osiągnięcia w zakresie działalności dydaktycznej i organizacyjnej.....</i>	<i>25</i>

1. Imię i nazwisko

Agnieszka Piechocka-Kałużna

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- 2006 dyplom doktora nauk ekonomicznych, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, praca pt. „Rachunek kosztów działań w zarządzaniu bankiem komercyjnym”, Promotor prof. dr hab. W. Gabrusewicz, praca obroniona z wyróżnieniem,
- 2005 dyplom biegłego rewidenta,
- 2002 świadectwo kwalifikacyjne Ministra Finansów uprawniające do usługowego prowadzenia ksiąg,
- 2001 dyplom ukończenia Studium Pedagogicznego dla nauczycieli akademickich, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu,
- 2000 dyplom ukończenia Studiów Podyplomowych z Rachunkowości, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu,
- 1999 dyplom magistra ekonomii, praca magisterska pt. „Płynność Oddziału Regionalnego Powszechnej Kasy Oszczędności w Poznaniu w latach 1994-1996”, Promotor prof. dr hab. J. Wolniak.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 1999 – obecnie Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (wcześniej Akademia Ekonomiczna w Poznaniu), po uzyskaniu stopnia doktora (2006) stanowisko adiunkta, od 2017 praca na stanowisku starszego wykładowcy,
- 2000 – obecnie Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, różne formy współpracy,
- 2015 SRH Hochschule Heidelberg, School of Business, Visiting Professor.

4. Wskazane osiągnięcia wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.):

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

W skład osiągnięcia naukowego wchodzi monografia: „**Jakość jako determinanta wiarygodności współczesnej sprawozdawczości finansowej w Polsce**”, wydana przez Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2019, zwana w dalszej części autoreferatu „monografią”, „książką” lub „pracą”.

Recenzentami wydawniczymi monografii byli:

- Prof. dr hab. Danuta Dziawgo, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
- Dr hab. Józef Pfaff, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach
- Dr hab. Tomasz Górecki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Praca ta powstała jako **efekt realizacji projektu** badawczego prowadzonego pod moim kierownictwem sfinansowanego częściowo przez **grant pochodzący z American University of Sharjah** (Zjednoczone Emiraty Arabskie), o który wnioskował prof. Ashraf Khallaf (Department of Accounting) American University of Sharjah (Zjednoczone Emiraty Arabskie) (pozostałymi uczestnikami grantu, poza mną i prof. Ashrafem Khallafem byli: prof. Michele Andreaus (Dipartimento di Economia e Management) Università degli Studi di Trento, dr Radosław Kałużny (Katedra Pieniądza i Bankowości) oraz dr Łukasz Matuszak (Katedra Rachunkowości) Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu).

Mój wkład w realizację grantu był przedmiotem prezentacji, dyskusji i oceny podczas wykładów, seminariów i konferencji:

- 24-26 maja 2017 r. był on (wraz z innymi osiągnięciami grantu) prezentowany w formie referatu na 22nd EBES Conference – Rome, (tytuł wygłoszonego referatu: „Users perceptions of the quality of financial statements under IFRS Cases of Italy, Poland and United Arab Emirates” przygotowanego, przez mnie oraz A. Khallafa i R. Kałużnego),
- 8 kwietnia 2017 r. podczas wykładu prof. A. Khallafa na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu oraz 10 kwietnia 2017 r. podczas seminarium badawczego z udziałem prof. A. Khallafa (oba zorganizowane przeze mnie oraz R. Kałużnego),

oraz będzie prezentowany, podczas wystąpień na seminariach zorganizowanych w ramach wizyt badawczych na zaproszenie prof. Zahirula Hoque’a (Department of Accounting and Data Analytics) La Trobe Business School Australia oraz prof. Ashrafa Khallafa (Accounting Department) American University of Sharjah – obie wizyty odbędą się w drugiej połowie 2019 r.

4.2. Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

4.2.1. Przesłanki wyboru tematu

Współcześnie wskazuje się, iż sama rachunkowość, wartości w niej prezentowane, a zatem i sposób ich postrzegania przez odbiorców sprawozdań finansowych są silnie uzależnione od kultury, historii, czy też ludzi zaangażowanych w tworzenie sprawozdawczości. To zaś przekłada się na powstawanie nawet i takich opinii, że nie może być mowy o tym, że rachunkowość jest zawsze obiektywna czy prawdziwa w ścisłym tego słowa znaczeniu.

Sprawozdawczość finansowa (będąca częścią i efektem finalnym rachunkowości), rozumiana jako proces rozpoczynający się w księgach rachunkowych, a kończący się na wygenerowaniu sprawozdań finansowych jednostek gospodarczych jest jednym z kluczowych źródeł pozyskiwania informacji dotyczących ich sytuacji majątkowej i finansowej, jak również uzyskiwanych przez nie wyników finansowych. Stąd niezmiernie istotnym aspektem zarówno dla nauki, jak i praktyki rachunkowości jest to, aby sprawozdania takie charakteryzowały się odpowiednio wysoką jakością przekładającą się na ich prawdziwość i wiarygodność.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż jakość sprawozdawczości finansowej, jako źródła informacji o podmiocie, poddawana jest - w wielu opracowaniach, najnowszego dyskursu naukowego - krytyce. Wskazuje się, że jednocześnie, że powinna być ona przedmiotem szczególnego zainteresowania, dbałości i doskonalenia zarówno przez przedstawicieli nauki jak i praktyki rachunkowości. Zawsze aktualne jest bowiem stwierdzenie, że wysoka jakość sprawozdań finansowych dodatnio wpływa na wiarygodność informacji w nich publikowanych, a ta z kolei może być osiągnięta jedynie wówczas, gdy są one prawdziwe, a więc ukazane w zgodzie z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu [Wójtowicz 2010].

Wśród naukowców nie ma jednak konsensusu co do tego, czym jest owa „wysoka jakość” sprawozdawczości finansowej. Co więcej, uważa się, iż jakość ta nie jest łatwa do zmierzenia i jest z pewnością uzależniona od tego, kto tego pomiaru dokonuje [Achim i Chis 2014]. Zwraca się też uwagę, iż samego pomiaru jakości prezentowanych danych można próbować dokonywać w bardzo zróżnicowany sposób. W uznanej literaturze światowej wskazuje się przykładowo, że miernikami takimi mogą być: fakt zarządzania dochodami, ujawniania wysokich strat, czy też adekwatność stosowanej wyceny a nawet poziom wynagrodzenia audytorów [Christensen i inni 2015; Barth, Landsman i Lang 2008; Sun, Cahan, Emanuel 2011; Song 2016; Hribar, Kravet i Wilson 2013]. Mimo występowania wspomnianych problemów, nie jednak wątpliwości, że wszelkie działania zmierzające do pomiaru i wypracowania na jego podstawie wniosków prowadzących do podniesienia jakości sprawozdań finansowych są działaniami pożądanymi, przekładającymi się na ich wiarygodność.

Dlatego też, moim zdaniem, jakość współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce wymagała podjęcia próby dogłębnego zbadania, pomiaru, porównania otrzymanych wyników w różnych przekrojach i przedstawienia wniosków pozwalających na dążenie do jej optymalizacji. Działania takie wymagały równoczesnego uwzględnienia jej specyfiki. W szczególności ważne było zaakcentowanie znaczenia zachodzących (po roku 2005) przeobrażeń, będących odpowiedzią na konieczność umiędzynarodowienia i standaryzacji rodzimej sprawozdawczości, które doprowadziły do powstania zjawiska określonego przeze mnie w monografii mianem „dualizmu sprawozdawczego”. Co istotne - kierunek takich zmian (zorientowanie sprawozdawczości na rozwiązania międzynarodowe), jak wynika z analizy powstałej w tamtym czasie literatury był często przedmiotem krytyki. Także wypowiedzi respondentów prowadzonych wtedy badań wskazywały, iż zarówno wielu praktyków, jak i przedstawicieli nauki rachunkowości, postrzegało implementowane rozwiązania międzynarodowe (MSR) jako zagrożenie dla jakości, a w efekcie i wiarygodności sprawozdań finansowych sporządzanych w Polsce.

Należy jednak zwrócić uwagę, iż dotychczas prowadzone badania w tym obszarze miały charakter głównie badań ankietowych, a reprezentatywność ich wyników, ze względu na niewielką liczbę respondentów zazwyczaj nie była wystarczająca do wyprowadzenia uogólnionych wniosków. Nie wypracowano także dotychczas, zgodnie z moją wiedzą, samego systemu pomiaru jakości sprawozdawczości finansowej w Polsce, który byłby wystarczająco kompleksowy do wykonania takich badań, a dodatkowo uwzględniałby specyfikę rodzimych uwarunkowań występujących w tym zakresie.

4.2.2. Cel naukowy pracy.

Monografia ta, jest próbą uzupełnienia luki teoretycznej wspomnianej w punkcie 4.2.1. (przesłanki wyboru tematu).

Stąd też, **celem głównym** niniejszej pracy stało się wykonanie wspomnianych działań, tj. podjęcie próby zbadania i pomiaru jakości współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce, porównanie otrzymanych wyników w różnych przekrojach oraz przedstawienie wniosków pozwalających na dalsze jej doskonalenie.

Realizacja celu głównego wymagała realizacji szeregu **celów cząstkowych**, w tym w szczególności:

- zdefiniowania i umiejscowienie w czasie samego pojęcia współczesnej sprawozdawczości finansowej,
- dokonania przeglądu teorii prawdy w naukach humanistycznych i społecznych,
- zdefiniowania pojęcia jakości i jej związku z prawdą, a zwłaszcza prawdziwością i wiarygodnością sprawozdań finansowych,
- skonstruowania zestawu miar (modeli) pozwalających na jak najbardziej kompleksowy pomiar jakości sprawozdawczości finansowej oraz dokonywanie analizy porównawczej w wymaganych przeze mnie przekrojach, w tym w szczególności pozwalający na porównanie jakości sprawozdawczości finansowej sporządzanej według przepisów polskich (PSR) i międzynarodowych (MSR).

W oparciu o wyniki przeszłych badań, w tym również moich autorskich oraz wspomniane w punkcie 4.2.1. poglądy prezentowane w literaturze, sformułowana została w pracy **główna hipoteza badawcza**, która przyjęła następujące brzmienie: „*Sprawozdania finansowe sporządzane w Polsce zgodnie z przepisami MSR cechują się niższą jakością niż te sporządzane w oparciu o PSR*”.

Przedmiotem badań opisanych w pracy była jakość współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce jako determinanta jej wiarygodności.

Obszarem badawczym w pracy była sprawozdawczość finansowa rozumiana jako integralna część rachunkowości finansowej i jej efekt finalny.

Zakres czasowy większości badań opisanych w pracy obejmował sprawozdawczość finansową sporządzaną za lata 2005-2016, przy czym, ze względu na wymagalną porównywalność danych w sprawozdaniach finansowych za 2005 rok, uwzględniano także dane ze sprawozdań finansowych za rok 2004. W części zawierającej dodatkowe badania, wspomagające wnioskowanie, zakres czasowy nie był ujednolicony.

W przygotowaniu pracy wykorzystano różnego rodzaju **materiały i źródła badawcze**, w tym, w szczególności: publikacje (monografie, artykuły, referaty, inne) z zakresu teorii i praktyki rachunkowości, korzystano także z polskich i międzynarodowych uregulowań prawnych i publikacji instytucji zrzeszających naukowców i praktyków rachunkowości, odbywano konsultacje z naukowcami i praktykami, w pracy wykorzystano dokumenty księgowe, sprawozdania finansowe jednostek oraz opinie i raporty z badania sprawozdań sporządzone przez biegłych rewidentów. W pracy wykorzystano także inne dane finansowe i niefinansowe opisujące działalność gospodarczą prowadzoną przez podmioty z badanej próby (sprawozdania finansowe podmiotów notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie SA sporządzane za lata 2005-2016). W publikacji wzięłam także pod uwagę wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań ankietowych.

Decyzje co do wyboru **metody badawczej** zdeterminowane zostały w głównej mierze specyfiką celu głównego pracy. Konieczne było, w ramach realizacji celu głównego, przygotowanie i przeprowadzenie, szeregu różnorodnych (przede wszystkim ilościowych) **badań empirycznych** przedstawionych na schemacie 1.

Szczególnie przydatny dla wnioskowania był (wskazany na schemacie 1) **II typ badań**. Były to badania ekonometryczne nad jakością kluczowych obszarów sprawozdawczości finansowej. Próba wybrana do przeprowadzenia badań składała się z rocznych sprawozdań finansowych podmiotów notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie SA, sporządzonych za lata 2005-2016. Dobór takiej próby wynikał z konieczności:

- przebadania jakości współczesnej sprawozdawczości finansowej (a więc jak to zdefiniowano w monografii tej sporządzanej po 2005 roku),
- uwzględnienia w badaniach celem porównania ich jakości zarówno sprawozdań sporządzanych w oparciu o przepisy polskie (PSR) jak i tych sporządzanych w oparciu o przepisy międzynarodowe (MSR).

Ze względu zaś na brzmienie UoR (głównie art. 55 pkt 5), w zasadzie jedyną populacją sprawozdań finansowych, gwarantującą występowanie w niej wymaganych typów sprawozdań, był zbiór sprawozdań emitentów papierów wartościowych notowanych na rynkach regulowanych.

Do przeprowadzenia wspomnianych badań ekonometrycznych zastosowano następujące metody:

1) Metodę panelową

Większość wykorzystanych modeli to modele dla danych panelowych. Najczęściej wystąpiły tu panele niezbalansowane. Oznacza to, że nie dla wszystkich firm były dostępne dane z dokładnie takiej samej liczby lat, choćby z tego powodu, że część z podmiotów pojawiła się na giełdzie dopiero w trakcie trwania okresu objętego badaniem, część z działających podmiotów w tym czasie zaniechała prowadzenia działalności, część z innych powodów zrezygnowała z oferowania swoich akcji w publicznym obrocie etc.

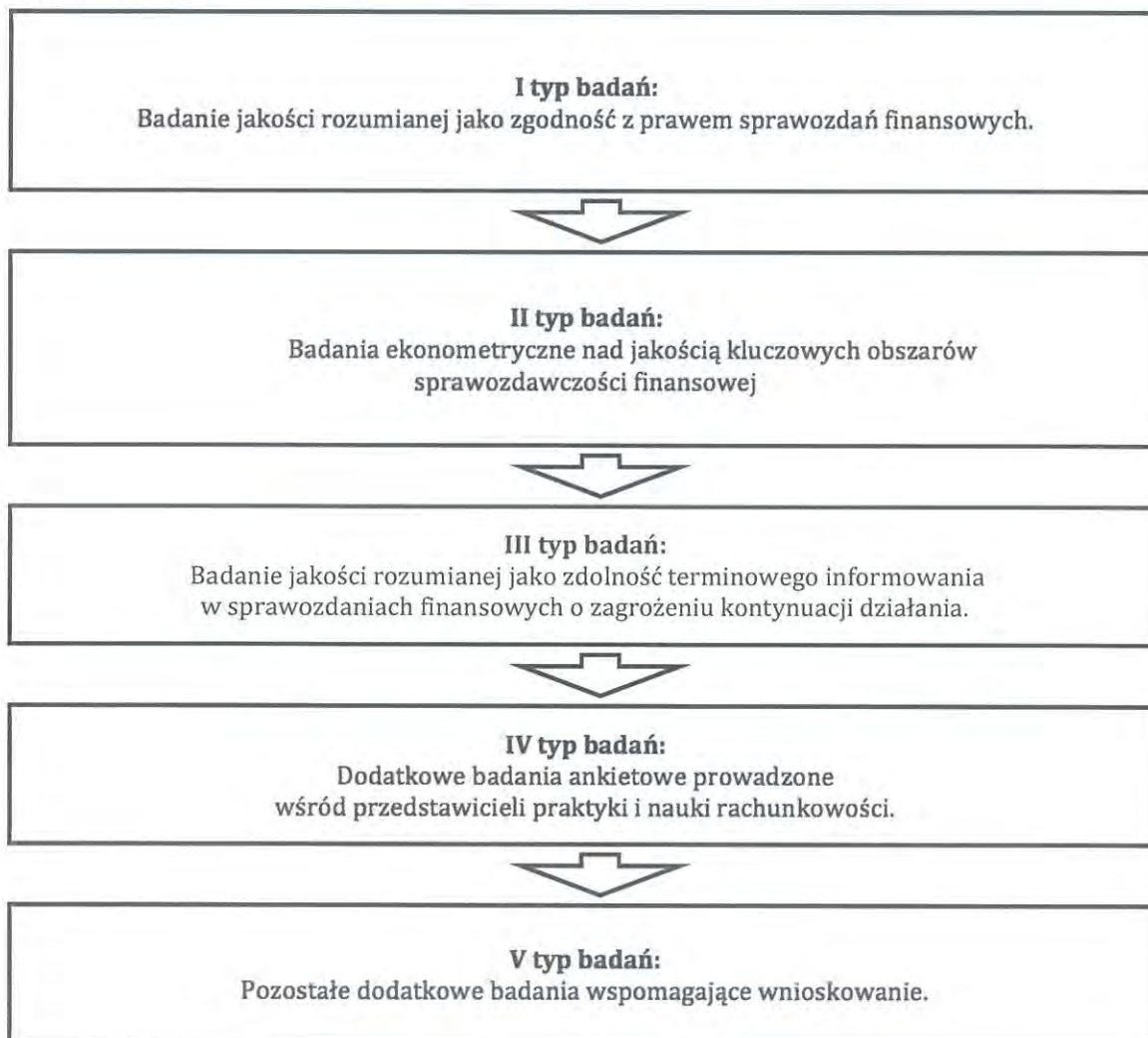
2) Regresję logistyczną

W badaniach opisanych w monografii często występowały zmienne typu dychotomicznego (zero-jedynkowe), czyli przyjmujące dwie wartości (np. PSR/MSR), najczęściej 0 i 1. Sytuacja taka występowała również w przypadkach, gdy określane było wystąpienie bądź brak wystąpienia pewnego zdarzenia. W takich sytuacjach istotnym może okazać się sprawdzenie, jakie zmienne istotnie wpływają na badane zjawisko. Wtedy - jak wynika z literatury - świetnie sprawdza się właśnie regresja logistyczna.

3) Metodę różnicy w różnicach

Jest to metoda używana w ekonometrii do oszacowania wpływu badanej zmiennej niezależnej na zmienną zależną. W metodzie tej obserwowano podobne początkowo populacje, które poddane zostały różnemu oddziaływaniu interesującej w danym badaniu zmiennej. Tworzyło to naturalny odpowiednik grupy kontrolnej i grupy eksperymentalnej. Zaobserwowane własności zostały następnie porównywane z użyciem regresji liniowej, w której kontrolowano niezależne zmiany wewnątrz grup w czasie (efekty zmiennych zakłócających) i pomiędzy grupami. W przypadkach gdy udało się skontrolować zmienne zakłócające, technika ta pozwoliła mierzyć efekty oddziaływań niedostępnych właściwym eksperymentom.

Schemat 1. Badania empiryczne przeprowadzone dla realizacji celu głównego - ujęcie chronologiczne

4) Metodę XGBoost

W związku z zaobserwowanymi i opisanymi w pracy pewnymi niedoskonałościami metod stosowanych przy tego typu badaniach na świecie, dokonałam pewnych modyfikacji w metodach opisanych w poprzednich punktach oraz dodatkowo - pioniersko zastosowałam nowoczesną metodę XGBoost. Jest ona bardzo wydajną implementacją metody Gradient Boosting, czyli gradientowej metody wzmacniania modeli [Friedman 2000, s. 1189-1232]. Wspomniana, wykorzystana tu implementacja oparta jest o drzewa regresyjne [Breiman, Friedman, Stone, Olshen 1984]. Metoda ta jest w tej chwili jedną z najczęściej wykorzystywanych metod uczenia maszynowego. Jest szeroko używana w przemyśle, pozwala na wykorzystanie nie tylko cech ilościowych, ale również jakościowych oraz doskonale się skaluje (algorytm może być uruchomiony na wielu procesorach równocześnie). XGBoost został wybrany najbardziej użyteczną metodą uczenia maszynowego. Wykorzystywany jest do zagadnień klasyfikacji, regresji oraz rangowania. W pracy metoda ta użyta została do oceny ważności cech. Ważność cech była liczona z osobna dla każdego drzewa, jako poprawa miary jakości podziału w drzewie i ważona przez liczbę obserwacji w węzłach [Hastie, Tibshirani, Friedman 2016]. Następnie była uśredniana po wszystkich drzewach i skalowana tak, aby najważniejsza cecha miała miarę ważności równą 100. Podczas dokonywanych na potrzeby pracy konstrukcji modeli było wykorzystywane 1000 drzew regresyjnych dla każdego z 11 rozważanego modelu.

Wspomniana próba (rocznych sprawozdań finansowych podmiotów notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie SA, sporządzonych za lata 2005-2016) posłużyła także do przeprowadzenia **badania I i III typu**. Badania te (jakości rozumianej jako zgodność z prawem sprawozdań finansowych oraz jako zdolności do terminowego informowania w sprawozdaniach finansowych o zagrożeniu kontynuacji działania) bazowały przede wszystkim na wykorzystaniu statystyki opisowej i przyczyniły się do wzmocnienia i zobiektywizowania wyników badań II typu. Co istotne, to szczególnie one pozwoliły na zobiektywizowanie otrzymanych wcześniej wyników, ponieważ nie były w żaden sposób inspirowane badaniami prowadzonymi na świecie (były całkowicie nowatorskie), a mimo to doprowadziły do uzyskania identycznych wniosków jak te uzyskane dzięki badaniom typu II.

Poza opisanymi trzema pierwszymi typami badań, w pracy przeprowadzono również **badania IV i V typu**, których metodyka była całkowicie odmienna od użytych wcześniej modeli ekonometrycznych czy statystyki opisowej. Badaniami takimi były bowiem typowo jakościowe badania ankietowe, wywiady, etc. Ich znaczenie dla wniosków opisanych w pracy było jednak bardzo istotne, ponieważ nie tylko wzmocniły one już uzyskane wyniki, ale pozwoliły na wypracowanie dodatkowych wniosków i wytycznych sformułowanych następnie w podsumowaniu pracy. Ogólny zarys struktury pracy (same rozdziały i główne podrozdziały) zaprezentowano w tabeli 1.

4.2.3. Struktura pracy.

Cel pracy, podjęte problemy badawcze oraz wybrane metody i techniki badawcze wpłynęły na jej konstrukcję i treść. Praca jest opracowaniem monograficznym, składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych wstępem i zakończonych podsumowaniem.

Tabela 1. Ogólna struktura rozdziałów i głównych podrozdziałów pracy

1. Współczesna sprawozdawczość finansowa w Polsce	1.1. Pojęcie sprawozdawczości finansowej 1.2. Etapy rozwoju sprawozdawczości finansowej w Polsce 1.3. Współczesna sprawozdawczość finansowa w Polsce jako efekt umiędzynarodowienia rachunkowości 1.4. Współczesna sprawozdawczość finansowa w Polsce w świetle przepisów polskich (PSR) i międzynarodowych MSR
---	--

2. Prawdziwość i wiarygodność sprawozdawczości finansowej a jej jakość i cechy jakościowe	2.1. Pojęcie prawdy w dyskursie filozoficznym 2.2. Prawdziwość sprawozdawczości finansowej w świetle wybranych teorii prawdy 2.3. Prawda a cechy jakościowe. 2.4. Kluczowe cechy jakościowe a adekwatność, prawdziwość i wiarygodność sprawozdawczości finansowej 2.5. Jakość sprawozdawczości finansowej a wybrane teorie prawdy
3. Mierniki jakości współczesnej sprawozdawczości finansowej w Polsce	3.1. Uzasadnienie wyboru mierników 3.2. Zgodność sprawozdawczości finansowej z prawem 3.3. Mierniki jakości sprawozdawczości finansowej inspirowane rozwiązaniami z literatury przedmiotu 3.4. Ocena jakości sprawozdawczości finansowej przez pryzmat stosowania PSR/MSR 3.5. Predykcja upadłości przez zapis o braku kontynuacji działania 3.6. Inne zagadnienia związane z pomiarem jakości
4. Badania empiryczne nad jakością współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce	4.1. Typy badań – ujęcie chronologiczne 4.2. Badanie zgodności z prawem sprawozdań finansowych 4.3. Badania ekonometryczne nad jakością kluczowych obszarów sprawozdawczości finansowej 4.4. Badanie zdolności do terminowego informowania o zagrożeniu kontynuacji działania 4.5. Badania dodatkowe wspomagające wnioskowanie.
5. Wnioski z przeprowadzonych badań empirycznych nad jakością współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce	5.1. Wnioski na temat zgodności sprawozdań finansowych z prawem 5.2. Wnioski z badań ekonometrycznych 5.3. Wnioski z badania zdolności do terminowego informowania o zagrożeniu kontynuacji działania 5.4. Wnioski z badań dodatkowych. 5.5. Wnioski z porównania wpływu podstawy prawnej sporządzania sprawozdawczości finansowej (PSR/MSR) na jej jakość

Rozdział pierwszy porządkuje kwestię definiowania współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce. Kładzie się tu szczególnie nacisk na wspomniany swoisty „dualizm sprawozdawczy”, będący konsekwencją konieczności lub możliwości stosowania przy sporządzaniu sprawozdań finansowych rozwiązań międzynarodowych (MSR) zamiast przepisów polskich (PSR).

Rozdział drugi poświęcony został prezentacji jakości sprawozdawczości finansowej oraz jej powiązania z aspektem prawdziwości sprawozdań finansowych. Punktem wyjścia była prezentacja sposobów definiowania pojęcia prawdy w dyskursie filozoficznym. Opisałam tu syntetycznie wybrane i – moim zdaniem – najbardziej reprezentatywne podejścia do klasyfikowania teorii prawdy, które ewoluowały na przestrzeni wieków. Następnie wskazałam, jak – moim zdaniem – należy postrzegać prawdziwość sprawozdawczości finansowej w świetle wybranych teorii prawdy. Kolejnym krokiem było wskazanie istnienia ścisłego związku między jakością i cechami jakościowymi oraz wiarygodnością, prawdziwością, czy „adekwatnością” sprawozdań finansowych. Wskazałam tu na konieczność pomiaru i doskonalenia jakości sprawozdań finansowych jako działań koniecznych do dążenia do zapewnienia ich wiarygodności.

W rozdziale trzecim zaproponowane zostały mierniki przydatne do oceny jakości sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce. Przy wyborze i konstruowaniu mierników

kierowałam się ich adekwatnością do polskich realiów oraz tym, aby możliwe było otrzymanie wyników pomiaru w różnych oczekiwanych przeze mnie przekrojach, ze szczególnym uwzględnieniem podstawy prawnej sporządzanych sprawozdań (MSR oraz PSR).

W rozdziale czwartym przeprowadzone zostały kompleksowe badania ilościowe na próbie sprawozdań finansowych sporządzanych (za lata 2005-2016) przez podmioty notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie SA. Opisano tu także przeprowadzone dodatkowe badania (ilościowe i jakościowe) wspomagające wnioskowanie.

Rozdział piąty poświęcony został przedstawieniu wniosków z badań przeprowadzonych w rozdziale czwartym. W jego zakończeniu sformułowane zostały syntetyczne wytyczne dla nauki, praktyki i stanowiących prawo, których wdrożenie, moim zdaniem, przyczyni się do podniesienia poziomu jakości, a tym samym i prawdziwości sprawozdań finansowych sporządzanych w Polsce.

4.2.4. Osiągnięte wyniki i możliwość ich ewentualnego wykorzystania

Prowadzone badania, których przebieg i wyniki wraz wnioskami zostały opisane w monografii, pozwoliły osiągnąć cel główny oraz cele cząstkowe. Praca ta, zgodnie z oceną Recenzentów wydawniczych pozwoliła na wypełnienie luki badawczej wnosząc wkład w rozwój ekonomii i finansów. W pracy wyróżnić można trzy główne typy osiągnięć:

Osiągnięcia o charakterze metodycznym

Wśród osiągnięć tego typu wskazać należy przede wszystkim na zastosowanie nowatorskich, autorskich rozwiązań oraz dokonanie modyfikacji do już istniejących, uznanych w literaturze modeli służących ocenie jakości sprawozdawczości finansowej.

Celem zapewnienia porównywalności wyników badań (II typu ze schematu 1) opisanych w pracy z wynikami otrzymanymi przy tego typu badaniach prowadzonych na świecie, na ile to było możliwe, bazowałam na stosowanej w takich sytuacjach sprawdzonej metodologii badań, które opisane zostały w renomowanych międzynarodowych czasopismach.

Nie ze wszystkimi rozwiązaniami stosowanymi na świecie byłam jednak skłonna do końca się zgodzić, stąd w niektórych fragmentach pracy wskazałam na ich niedostatki i zastosowałam bardziej moim zdaniem adekwatne metody. Część metod, czy modeli używanych przez naukowców badających jakość sprawozdawczości finansowej na świecie w ogóle nie dawało oczekiwanych tu rezultatów badawczych. Dlatego też, w takich przypadkach wprowadziłam pewne modyfikacje metodologiczne oraz dodatkowo, pioniersko, zastosowałam metodę nie stosowaną nigdy wcześniej w tego typu badaniach. Przykładem takich modyfikacji jest zastosowanie modelu z efektami stałymi, zamiast modelu efektów nieobserwowalnych (dla modeli panelowych), wszędzie tam, gdzie wyniki uzyskiwane tym pierwszym (sugerowanym w literaturze) sposobem były nieinterpretowalne.

Najważniejszym, moim zdaniem wkładem o charakterze metodycznym, było tu jednak pionierskie zastosowanie nowoczesnej metody XGBoost. Zdecydowałam się wprowadzić tę metodę, pozwalającą na alternatywny sposób pomiaru ważności cech, ze względu na zaobserwowaną w literaturze światowej, zastanawiającą i konsekwentną rezygnację z eliminowania zmiennych nieistotnych z finalnego modelu, co więcej – interpretowanie takich parametrów we wnioskach zamieszczanych we wspomnianych publikacjach innych autorów.

Zastosowanie metody XGBoost (nieдоступnej w latach, kiedy powstawały najbardziej znane na świecie naukowe opracowania traktujące o pomiarze jakości sprawozdawczości finansowej z wykorzystaniem metod ekonometrycznych) miało na celu sprawdzenie, czy faktycznie te zmienne,

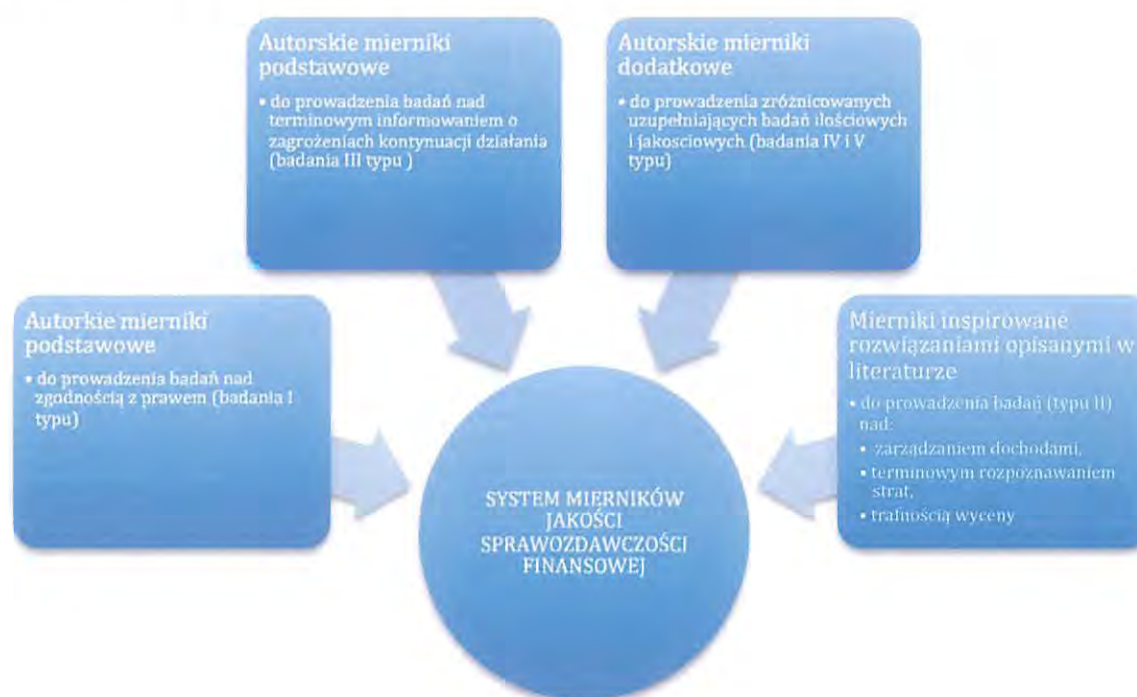

które przy zastosowaniu tradycyjnych metod były uznane za nieistotne są również nieważne z punktu widzenia wyników otrzymanych dzięki zastosowaniu metody XGBoost. Metoda ta była stosowana w pracy równolegle dla wszystkich 11 opracowanych modeli, służących do oceny trzech głównych obszarów pomiaru jakości sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce.

Wkład w nurt teoretyczny

Najważniejszym wkładem w tym zakresie jest skonstruowanie pierwszego, tak kompleksowego systemu mierników jakości sprawozdawczości finansowej, który został następnie wykorzystany do przeprowadzenia opisanych w pracy wielokierunkowych badań nad jakością współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce. Zarys skonstruowanego i wykorzystanego w pracy systemu mierników zaprezentowano na schemacie 2.

Schemat 2. System mierników i typy badań wykonanych z ich użyciem

W skład proponowanego systemu wchodzi zatem zarówno całkowicie nowe, autorskie mierniki, jak i takie, które modyfikują istniejące uznane i stosowane na świecie, opisane w literaturze, modele ilościowe lub wskazują na możliwość ich użycia do innych (szerszych) niż dotychczas zastosowań.

Od podstaw autorskimi miernikami są więc (w szczególności) te, które wykorzystane zostały do przeprowadzenia badań typu I i III (według podziału zaprezentowanego na schemacie 1). Mowa tu o probierzach służących pomiarowi jakości sprawozdawczości finansowej rozumianej jako:

- zgodność z prawem sprawozdań finansowych,
- zdolność do terminowego informowania w sprawozdaniach finansowych o zagrożeniu kontynuacji działania.

Pozostałymi zaś, dodatkowymi, ale również całkowicie nowatorskimi, autorskimi miernikami są te, które zostały wykorzystane do przeprowadzenia badań typu IV i V (ze wskazanych na schemacie 1). Były to stosunkowo najliczniejsze probierze, pozwalające przykładowo na:

- pomiar jakości sprawozdawczości finansowej przez pryzmat skutków stosowania „alternatywnych rozwiązań” w zakresie wyceny, prezentacji bądź sposobów kalkulacji wielkości prezentowanych w sprawozdaniach finansowych,

- zbadanie kwestii dostępności i formy prezentacji sprawozdań finansowych,
- określenie zapatrywań praktyków i osób zajmujących się teorią rachunkowości na jakość sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce...(etc.)

W pracy zaproponowano także i użyto (w badaniach II typu wskazanych na schemacie 1) mierniki, które inspirowane były literaturą. Modyfikują one istniejące uznane i stosowane na świecie modele ilościowe oraz, przede wszystkim, wskazują na możliwość ich użycia do innych (szerszych) niż dotychczas zastosowań. W skład tego typu mierników wchodziło kilkanaście modeli pozwalających na ocenę jakości trzech obszarów sprawozdawczości finansowej, ocenianej przez pryzmat:

- zarządzania wynikami (dochodami) (*earnings management*), do pomiaru którego zaproponowano i użyto:
  - modeli dotyczących wygładzania wyników (*earnings smoothing*),
  - modelu dotyczącego uzyskiwania założonego wyniku (*earnings towards a target*),
  - modelu dotyczącego trwałości dochodów (*earnings persistence*);
- terminowego rozpoznawania (ujmowania) ponoszonych strat (*timely loss recognition*), gdzie zaproponowano i zastosowano kolejne kilka modeli;
- trafności (odpowiedniości) wyceny (*value relevance*) – do pomiaru której zaproponowano i użyto ostatniego z zaproponowanych w pracy modeli.

Niezależnie od zastosowania zmodyfikowanych wytycznych formułowanych w literaturze, tradycyjne podejście stosowane w tego typu modelach wzbogaciłam o wspomniane, pionierskie zastosowanie metody XGBoost. Metoda ta, zatem, stosowana była równolegle dla wszystkich opisanych w monografii modeli, służących do oceny trzech obszarów pomiaru jakości sprawozdawczości finansowej, pozwalając na przeprowadzenie pełniejszych i bardziej zobiektywizowanych badań. Dodatkowo, konieczne też było dokonanie pewnych modyfikacji samych modeli tak, aby uwzględniały one specyfikę wynikającą z uwarunkowań prawnych w zakresie sporządzania sprawozdawczości finansowej w Polsce.

System mierników, które zostały zaproponowane i wykorzystane do przeprowadzenia kompleksowych badań opisanych w monografii, dzięki nowatorskiej konstrukcji, był przydatny zatem nie tylko do samej całościowej oceny jakości sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce, ale również pozwolił na przeprowadzenie badań i uzyskanie wniosków w kilku przekrojach (widocznych na schemacie 3).

Najważniejszym z nich, koniecznym do weryfikacji hipotezy był przekrój uwzględniający:

- podstawę prawną, w oparciu o którą przygotowano sprawozdania (PSR/MSR), tak aby możliwe było dokonanie porównania jakości sprawozdań sporządzanych w oparciu o przepisy polskie (PSR), do tych sporządzanych w oparciu o przepisy międzynarodowe (MSR).

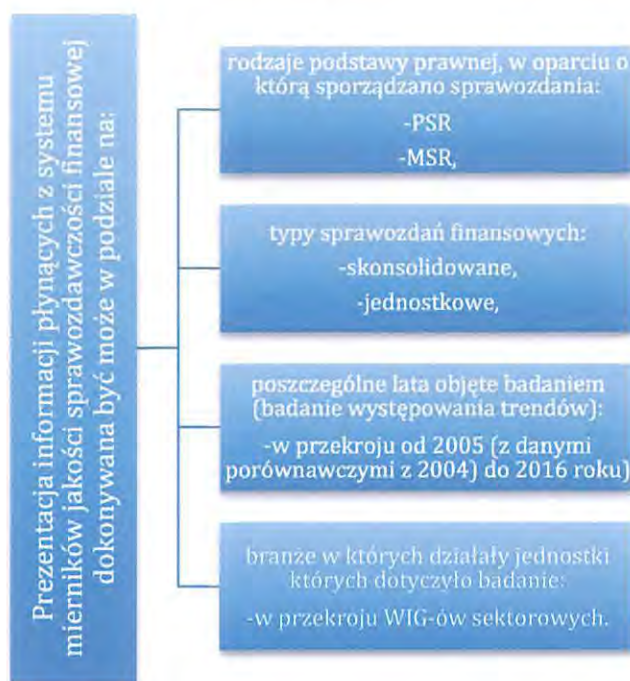
System ten został ponadto tak skonstruowany, że pozwolił również na przeprowadzenie (wszędzie tam gdzie było to możliwe) z jego użyciem badań i sformułowanie wniosków na temat jakości sprawozdawczości finansowej w oczekiwanych przeze mnie kolejnych, dodatkowych, niestosowanych nigdzie wcześniej przekrojach:

- na poszczególne lata objęte badaniem,
- na rodzaje sprawozdań finansowych (skonsolidowane/jednostkowe),
- na branże wg WIG-ów sektorowych.

Wszystkie, te przekroje zaprezentowane zostały na schemacie 3.

Schemat 3. Przekroje, w których prezentowane są informacje płynące ze skonstruowanego systemu mierników jakości sprawozdawczości finansowej

Wkład o charakterze aplikacyjnym

Wkładem tym jest w szczególności dokonanie kompleksowego pomiaru jakości współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce. Osiągnięciem w tym zakresie jest, zaskakujące w obliczu wyników badań prowadzonych wkrótce po wdrożeniu przepisów MSR, niemal jednoznaczne wykazanie, iż **sprawozdawczość finansowa sporządzana w oparciu o przepisy międzynarodowe (MSR) charakteryzuje się zdecydowanie wyższą jakością od tej sporządzanej w oparciu o przepisy polskie**. Należy podkreślić, że wyniki świadczące o wyższej jakości sprawozdań opartych na przepisach MSR nad PSR były całkowicie jednoznaczne. Niemal każdy z zastosowanych mierników (zarówno licznych całkowicie autorskich, jak i modeli ekonometrycznych, które inspirowane były wytycznymi zawartymi w literaturze, czyli wszystkich badań od I do V typu) wskazywał na konsekwentną przewagę jakości sprawozdań sporządzonych o przepisy międzynarodowe nad tymi sporządzanymi w oparciu o przepisy polskie. Nawet wyniki badań ankietowych opisane w monografii unaocznily jak bardzo zmieniły się w tym zakresie zapatrywania zarówno przedstawicieli nauki jak i praktyki rachunkowości – od krytyki MSR-ów w pierwszych latach po ich wprowadzeniu - do postrzegania ich jednoznacznie pozytywnego wpływu na jakość sprawozdawczości finansowej w badaniach aktualnych.

Jak już wspomniano, system mierników został skonstruowany w taki sposób, iż jego zastosowanie pozwoliło nie tylko na otrzymanie informacji (wniosków) na temat jakości sprawozdawczości finansowej ogółem, czy w przekroju podstawy prawnej w oparciu o którą sporządzono sprawozdania, lecz również dodatkowo w kilku innych niestosowanych wcześniej przekrojach (zależności od branży z której rekrutował się podmiot sporządzający sprawozdanie finansowe, typu analizowanego sprawozdania, czy roku w jakim sporządzono sprawozdanie).

Analiza jakości sprawozdań finansowych w **przekroju branż**, w których prowadzą działalność podmioty je sporządzające pozwoliła na wskazanie, iż zdecydowana większość przypadków obniżenia jakości sprawozdań występuje w branży (według WIG branżowego) „inne”. Jak jednak wyjaśniono i udowodniono, choćby w rozdziale 4.4., pozycja ta jest tak bardzo zróżnicowana, że nie

można w tej sytuacji mówić o występowaniu koncentracji złej jakości sprawozdań w jakiejś jednej konkretnej branży ujętej w grupie „inne”. Zauważono jednak, iż koncentracja taka występuje i powtarza się w wynikach badań opisujących branże „budownictwo” oraz „nieruchomości”. Przykładowo, w wyniku prowadzonych badań nad zgodnością sprawozdań finansowych z prawem (badania typu I) zauważono, iż najgorsze opinie biegłych rewidentów dotyczyły sprawozdań z podmiotów zaliczanych do branż (według WIG-ów branżowych): „inne” oraz „budownictwo”. Podobne wnioski wypływały z badań nad zdolnością do terminowego informowania o zagrożeniu kontynuacji działania (badania III typu), gdzie również gorszą jakość prezentowały sprawozdania z branż klasyfikowanych jako „inne” i „budownictwo” oraz dodatkowo, „nieruchomości”. Warto w tym miejscu zauważyć, że podmioty, których sprawozdania cechowały się różnie mierzoną obniżoną jakością stosowały w swojej praktyce kontrakty długoterminowe. Moim zdaniem, problemem w tym zakresie, może być dokonywanie szacunków stopnia zaawansowania takich umów, stosownie do którego rozlicza się przychody i koszty. Spostrzeżenia te pokrywają się z poglądami respondentów badań ankietowych (zwłaszcza praktyków), którzy wyraźnie wskazywali i wskazują na stosowanie szacunków (niezbędne przy tego typu kontraktach) jako źródła zagrożenia jakości sprawozdań finansowych.

Trzeba jednak w tym miejscu przyznać, że zależność jakości sprawozdań finansowych od branży w której działały sporządzające je podmioty nie była w żadnym badaniu tak silna jak ta związana z podstawą prawną sporządzania sprawozdań finansowych. Nie wynikała również ze wszystkich przeprowadzanych badań, pozwoliła ona jednak na wskazanie pewnych branż, których reprezentanci częściej sporządzali sprawozdania o obniżonej jakości.

W kwestii zależności jakości sprawozdań finansowych od ich rodzaju (typu) (**jednostkowego czy skonsolidowanego**) generalnie wykazano, iż nie wystąpiły tu potwierdzone jednoznacznie wszystkimi badaniami znaczące jej różnice. Jednak można było wychwycić, w wynikach badań II typu pewne rozbieżności, jak np. mniejsze korzystanie z wygładzania wyników na poziomie sprawozdań skonsolidowanych, aniżeli jednostkowych (w grupie PSR), ale już wśród sprawozdań sporządzonych zgodnie z MSR relacje te były odwrotne, co prowadziło do konkluzji, że w przypadku stosowania MSR bardziej podatne na wygładzanie wyników są właśnie sprawozdania skonsolidowane. Z kolei w przypadku badania jakości rozumianej jako zgodność sprawozdawczości finansowej z prawem (badania I typu) zauważono, że biegli rewidenci wydawali gorsze opinie o sprawozdaniach finansowych jednostkowych niż skonsolidowanych, etc.

Najważniejszą jednak, moim zdaniem, zaletą całkowicie rozłącznego badania jakości sprawozdań finansowych typu skonsolidowanego oraz jednostkowego, było to, że wszystkie otrzymane wyniki były bardziej wiarygodne niż gdyby kalkulacja taka prowadzona była na całości próby bez rozróżniania typu sprawozdania. Powodem takiego stanu rzeczy jest fakt, iż sprawozdania finansowe skonsolidowane zawierają zazwyczaj dane finansowe o wiele wyższej wartości niż te, które prezentowane są w sprawozdaniach jednostkowych. Wnioskowanie na podstawie próby zawierającej tak dysproporcjonalne dane pochodzące równocześnie ze sprawozdań skonsolidowanych jak i jednostkowych mogłoby prowadzić do stosowania niepotrzebnych, mylących uśrednień a w konsekwencji do przekłamania wyników otrzymanych z zastosowania proponowanych przez mnie mierników. Wprowadzenie w pracy rozdzielnego traktowania tych tak różnych wartościowo grup sprawozdań finansowych, jest podejściem niespotykanym wcześniej w literaturze i również stanowi mój wkład w rozwój badań tego typu.

W większości badań nad jakością sprawozdań finansowych (wszędzie tam, gdzie było to możliwe) uwzględniono także **rozkład jakości sprawozdań na poszczególne lata** objęte tymi badaniami. Jak wynika z przeprowadzonych badań, zauważyć można było pewne niewielkie koncentracje obniżenia jakości, jednak znaczący, niepokojący trend wzrostowy wykazywała jedynie liczba odstępień od wydania opinii o badanych sprawozdaniach finansowych przez badających je biegłych rewidentów, co wynikało z badań I typu. Zauważyłam też niepokojące zjawisko coraz słabszego

poczucia odpowiedzialności za prowadzoną w podmiotach rachunkowość. Dodatkowo, zdiagnozowałam, iż niemal regułą, w przypadku złej sytuacji występującej w badanych podmiotach (co wynikało z badań III typu), było niedostarczanie wymaganych prawem informacji, które skutkowały niemożnością wydania opinii o ich sprawozdaniach finansowych.

Wkładem aplikacyjnym jest również zidentyfikowanie różnego typu badaniami problemów obniżających jakość współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce oraz wskazanie sposobów (wytycznych) ich rozwiązania. **Wytyczne te podzielone zostały na te, dotyczące nauki rachunkowości oraz jej praktyki.** Sformułowane także zostały, tam gdzie moim zdaniem było to zasadne, **wytyczne dla stanowiących prawo:**

1. Wytyczne będące wnioskami z badań nad uzależnieniem jakości sprawozdań finansowych sporządzanych w Polsce od podstawy prawnej ich sporządzania.

Moim zdaniem, w obliczu uzyskanych wyników badań należy rozważyć zasadność rozszerzenia stosowania przepisów MSR, jako podstawy prawnej sporządzania sprawozdań finansowych w Polsce. Wytyczną dla stanowiących prawo byłoby więc wydanie zezwolenia, czy nawet – po pewnym czasie – nakazu stosowania przepisów MSR zamiast PSR przez większą niż obecnie populację podmiotów. W gestii przedstawicieli nauki oraz praktyki byłoby konsultowanie sposobu i tempa wprowadzania takich zmian. Konsultacje takie byłyby szczególnie niezbędne między etapem rozszerzania zakresu podmiotowego zezwolenia na dokonywanie wyboru MSR, jako podstawy prawnej, a odgórnym jednolitym wdrożeniem MSR jako obliża dla wszystkich sporządzających sprawozdania finansowe.

2. Wytyczne jako pochodna wniosków z badań nad zależnością jakości sprawozdań finansowych sporządzanych w Polsce od branży, w których działają podmioty sporządzające sprawozdania finansowe.

Zgodnie z zaprezentowanymi wnioskami z badań, podmioty, których sprawozdania cechowały się różnie mierzoną obniżoną jakością działały w branżach dla których charakterystyczne było stosowanie kontraktów długoterminowych. Problemem, jak wskazano, było konieczne przy takich kontraktach dokonywanie szacunków stopnia ich zaawansowania umów, stosownie do którego rozlicza się przychody i koszty. Stąd wytyczną dla nauki w tym zakresie powinno być nieustawianie w szukaniu nowych, ulepszonych i zobiektywizowanych metod rozliczania takich kontraktów, w tym w szczególności rozwiązań w zakresie szacowania stopnia zaawansowania. Wytyczną dla stanowiących prawo byłoby oczywiście wdrożenie takich, skonsultowanych również z przedstawicielami praktyki rachunkowości, rozwiązań. Uważam, że niemniej ważną w tym zakresie byłaby rola nauki polegająca na propagowaniu sposobów etycznego wdrażania i wykorzystania takich rozwiązań.

3. Wytyczne będące wnioskami z badań nad uzależnieniem jakości sprawozdań finansowych sporządzanych w Polsce od ich typu.

Analizując uzależnienie jakości sprawozdań finansowych od tego czy były one jednostkowe czy skonsolidowane można sformułować pewne wytyczne, w szczególności dla stanowiących prawo. Moim zdaniem, zasadne jest dokonanie zmian w sposobie prowadzenia badania sprawozdań finansowych skonsolidowanych przez biegłych rewidentów, które pozwoliłyby na ograniczenie stosowania zabiegów pozornych transakcji między podmiotami, prowadzących do manipulowania poziomem wyniku finansowego w sprawozdaniach finansowych skonsolidowanym.

Zmiany te powinny polegać, moim zdaniem, na wprowadzeniu badania wszystkich sprawozdań finansowych jednostkowych podmiotów wchodzących w skład grupy. Obecnie jest to bowiem rozwiązane w ten sposób, że nawet jeśli skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest badane, to

sprawozdania jednostkowe podmiotów wchodzących w skład grupy, jeśli nie podlegają badaniu z mocy art. 64 UoR, nie muszą być poddane audytowi. Warto również w tym zakresie rozważyć (choć zdają sobie sprawę, że ta propozycja może być dyskusyjna) nałożenie konieczności badania wszystkich sprawozdań wchodzących w skład grupy przez podmiot wybrany do badania sprawozdania skonsolidowanego. Teraz nie ma on bowiem obowiązku weryfikowania sprawozdań jednostkowych. Co do wytycznych dla nauki – nie należy ustawać w propagowaniu zasad etyki, wykazując szkodliwość zabiegów „fryzujących” sprawozdania finansowe – w tym przypadku polegających na zdiagnozowanym w pracy wygładzaniu wyniku finansowego na poziomie skonsolidowanym.

4. Wytyczne w zakresie poprawy elementów jakości sprawozdań finansowych, które były oceniane pejoratywnie i wykazywały negatywne trendy w badanym okresie.

Jak wspomniano, takim negatywnym trendem było przede wszystkim wystąpienie rosnącej liczby odstępień od wydania opinii o sprawozdaniach finansowych przez badających je biegłych rewidentów. Odstąpienia te były zaś wynikiem braku poczucia odpowiedzialności za prowadzoną w podmiotach rachunkowość, czego wyrazem było choćby udokumentowane porzucanie wykonywania obowiązków sprawozdawczych w przypadku złej sytuacji występującej w badanych podmiotach.

Wśród wytycznych dla nauki i praktyki rachunkowości należy wskazać konieczność wypracowanie przez przedstawicieli tych środowisk wspólnego stanowiska, dzięki któremu możliwe byłoby bardziej dotkliwe niż w tej chwili piętnowanie takiej nonszalancji osób odpowiedzialnych za prowadzenie księgowości, w tym za kompletność i jakość dokumentacji księgowej. Należałoby też, moim zdaniem – i tu wytyczna dla stanowiących prawo – rozważyć powrót do certyfikowania tak ważnego i odpowiedzialnego zawodu księgowego. Warto byłoby także rozważyć wprowadzenie obowiązkowego badania sprawozdań finansowych wszystkich podmiotów prowadzących księgi rachunkowe, choćby raz na trzy lub pięć lat. Jak wynika bowiem z odpowiedzi respondentów badań ankietowych, jakość sprawozdań, które nie podlegają badaniu jest diametralnie inna (niższa) od jakości sprawozdań weryfikowanych przez biegłego rewidenta.

5. Wytyczne w zakresie eliminacji nieprawidłowości w zakresie terminowego ostrzegania o utracie kontynuacji działania.

Jak wykazano, wielu kierowników jednostek z badanej próby, mimo, że znało przesłanki świadczące o tym, że w najbliższym okresie sprawozdawczym ustanie kontynuacja ich działania, nie informowało o tym na czas w swoich sprawozdaniach. Moim zdaniem, jedynym rozwiązaniem, ze względu na wagę tego problemu, jest zaostrzenie sankcji za tego typu rozmyślne działania ze strony osób odpowiedzialnych za rachunkowość, w tym sprawozdawczość finansową podmiotów. Należy to w szczególności traktować jako wytyczną dla stanowiących prawo.

6. Pozostałe wnioski i wypracowane na ich podstawie wytyczne, w zakresie:

- Możliwości stosowania alternatywnych metody wyceny i prezentacji oraz wprowadzenie obowiązywania nadrzędności *TFV*

Jak wynika z przeszłych, ale i aktualnych wyników prowadzonych przeze mnie badań, kwestia możliwości stosowania tego typu alternatywnych wyborów nadal spotyka się z krytyką, zwłaszcza w wypowiedziach respondentów badań ankietowych rekrutujących się z grupy praktyków (biegłych rewidentów). Pamiętać też jednak należy, że rachunkowość zmienia się i działania odwrotne do sankcjonowania stosowania „alternatywnych rozwiązań”, takie jak np. odgórne narzucenie tylko jednego modelu/wzorca (np. stosowania kosztu historycznego) nie rozwiąże już problemu w sposób satysfakcjonujący dla wszystkich interesariuszy sprawozdań finansowych.

Warto mieć także na uwadze, że tendencje w zakresie rozszerzania dopuszczalności alternatywnych metod wyceny i sposobu prezentacji składników sprawozdań finansowych (pozwalające na kształtowanie wizerunku firmy, „fryzowanie” sprawozdań) widoczne w polskich aktach prawnych (UoR) idą w dokładnie odwrotnym kierunku niż te obserwowane w MSR-ach (a zwłaszcza w ich założeniach koncepcyjnych). Jak wynika z opisanych w niniejszej publikacji wyników badań, nie ma społecznego przyzwolenia choćby na dokonane niedawno wprowadzenie do UoR zapisu o nadrzędności stosowania zasady wiernego rzetelnego obrazu (*override true and fair view*). Wprowadzenie takiego podejścia, co także warto podkreślić, stoi także w opozycji do światowych trendów występujących w tym zakresie i trzeba wprost wskazać, że przekłada się na rozszerzenie i tak już szerokiego wachlarza możliwości kreowania wizerunku firmy w sporządzanych przez nią sprawozdaniach finansowych.

Wytyczną dla nauki i praktyki powinno być zatem przeanalizowanie i wspólne przedyskutowanie tego zagadnienia przez oba te środowiska. Następnie zaś, jeśli wspólne, wypracowane stanowisko w tym zakresie będzie zbieżne z trendami światowymi, a odmienne od aktualnie wprowadzonego w Polsce – przedstawienie go instytucjom stanowiącym prawo. Wytyczną dla stanowiących prawo jest inicjowanie konsultacji ze środowiskiem nauki i praktyki rachunkowości w tym zakresie, a następnie, dostosowanie zapisu Ustawy o Rachunkowości do oczekiwań tych środowisk, które – jak wynika z prowadzonych przeze mnie badań – są raczej zbieżne z trendami światowymi, a rozbieżne z aktualnym brzmieniem tego aktu prawnego.

- Transparentności prezentacji sprawozdań finansowych

Ze względu na zdiagnozowaną badaniami opisanymi w monografii znaczącą poprawę, w ostatnich latach, wspomnianej transparentności (związaną z cennymi działaniami stanowiących prawo) można na ten moment sformułować jedynie wytyczną dla nauki, aby jej przedstawiciele nie ustawiali w uświadamianiu osobom odpowiedzialnym za sprawozdania finansowe korzyści, jakie niesie im transparentność w ujawnianiu tychże sprawozdań. Istotne jest to, aby podmioty same odczuwały potrzebę informowania interesariuszy o kondycji zarządzanej przez nich jednostki, a nie pozostawały jedynie przy realizacji minimum wymogów narzucanych im w tym zakresie z mocy prawa.

- Dydaktyki

Wytyczną – kierowaną zarówno do środowiska naukowego, jak i praktyków rachunkowości – jest sugestia jeszcze bardziej intensywnej wymiany doświadczeń obu tych środowisk w zakresie oczekiwanej jakości dydaktyki, która później przekłada się na jakość prowadzonej przez absolwentów rachunkowości w tym sprawozdawczości finansowej.

Konieczne jest wypracowanie wspólnego stanowiska w tym zakresie, bo - jak wynika z prowadzonych przeze mnie badań - aktualnie grupy te mają w tym zakresie nieco inne cele.

Moim zdaniem, rozwiązaniem, które mogłoby pogodzić wspomniane rozbieżne oczekiwania, jest wprowadzenie w toku studiów ostatniego semestru poświęconego obowiązkowym praktykom studenckim, które – oprócz zdobycia materiału empirycznego dla potrzeb pisanie pracy magisterskiej – dałyby tak oczekiwaną przez rynek pracy znajomość zagadnień technicznych, przydatnych w przyszłym wykonywanym zawodzie księgowego, czy biegłego rewidenta. Rozwiązaniem są tu oczywiście również studia dualne, które coraz częściej pojawiają się w ofercie uczelni wyższych.

Reasumując należy jednak wyraźnie podkreślić, iż (niezależnie od opisanych niniejszym problemów) na podstawie wyników przeprowadzonych badań stwierdzono, że generalna ocena jakości współczesnej sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce jest zadowolająca. Co

więcej, jak wynika z oceny respondentów badań ankietowych (zarówno praktyków, jak i reprezentantów nauki rachunkowości), jakość ta w ostatnich latach znacząco wzrosła. Jestem przekonana, że wyeliminowanie zdiagnozowanych badaniami problemów za pomocą zasugerowanych w monografii rozwiązań pozwoli na przeniesienie sprawozdawczości finansowej sporządzanej w Polsce na jeszcze wyższy poziom, choć i tak jest on już teraz zadowalający, zwłaszcza na tle tego, który był przed wdrożeniem MSR oraz krótko po dokonaniu tej implementacji.

Należy podkreślić, iż przeprowadzone badania i zaprezentowane w pracy wnioski mogą być punktem wyjścia do dalszych dociekań. Powinny być one także, przyczynkiem do dyskusji i to zarówno w kręgach osób zajmujących się nauką rachunkowości, jak i wśród praktyków. Szczególnie ważną i oczekiwaną byłaby także refleksja ze strony praktyki rachunkowości oraz stanowiących prawo, tak aby wspólnym wysiłkiem dążyć do poprawy wiarygodności sprawozdań finansowych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

5.1. Osiągnięcia w tematyce rachunkowości i sprawozdawczości bankowej

Moje zainteresowania naukowe, po podjęciu w 1999 roku pracy na Uniwersytecie Ekonomicznym (wówczas Akademii Ekonomicznej) w Poznaniu, skupiały się początkowo na samej bankowości oraz szeroko rozumianej rachunkowości (w tym sprawozdawczości) banków komercyjnych. Zarówno praca magisterska, jak i praca doktorska wpisywały się właśnie w tę tematykę. Po doktoracie (obronionym z wyróżnieniem), zainteresowanie te przełożyły się na powstanie kilkunastu publikacji, w tym w szczególności monografii:

- „Rachunkowość zarządcza w banku”, PWN, Warszawa 2008 - nagrodzone indywidualną nagrodą Rektora Akademii Ekonomicznej w Poznaniu

oraz licznych artykułów:

- „Zalety i wady wprowadzenia systemu ochrony w sektorze banków spółdzielczych w Polsce”, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 4, s. 18, 2017
- „*Reliability of Financial Statement Data and the Assessment of Banks' Financial Condition*” (współautorstwo R. Kałużny), Fourth Biennial Global Accounting and Organizational Change Conference „*Managing Organizational Change Through Good Governance and Sustainable Performance Management Practices*”, Sharjah 17-20.11.2014,
- „Znaczenie współczynnika wypłacalności jako miernika bezpieczeństwa funkcjonowania banków komercyjnych” w: *Zarządzanie finansami firm - teoria i praktyka*, UE we Wrocławiu, Wrocław 2012,
- „*Selected Problems Regarding the Quality of the Financial Statements by Commercial Banks Operating in Poland*”, artykuł ten został wybrany do referowania podczas konferencji, 9th Annual International Conference on Business: Accounting, Finance, Management & Marketing by Athens Institute for Education and Research (ATINER), Ateny 4-7.06.2011,
- „*Accounting of Commercial Banks Operating in Poland and the Measurement and Assessment of Their Performance in the Face of Rampant Economic Globalisation*”, w: „Zarządzanie Finansami: inwestycje, wycena przedsiębiorstw, zarządzanie wartością”, (red. D. Zarzecki), Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2011,
- „Rachunkowość jako determinanta prawidłowego funkcjonowania modeli wczesnego ostrzegania o zagrożeniach banków komercyjnych”, *Zeszyt Naukowy* nr 191, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2011,
- „Standaryzacja i harmonizacja rachunkowości banków komercyjnych jako determinanta bezpieczeństwa systemu bankowego w Polsce”, W: „Dylematy współczesnej rachunkowości. Zeszyt Naukowy nr 174”, (red. W. Gabrusewicz, J. Samelak), Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2011,

- „Rachunkowość banków komercyjnych jako gwarant bezpieczeństwa systemu bankowego w Polsce”, w: „Perspektywy rozwoju rachunkowości, analizy i rewizji finansowej w teorii i praktyce”, (red. B. Micherda), Studia i Prace UE w Krakowie, Kraków 2010,
- „Wykorzystanie rachunku kosztów działań dla podnoszenia rentowności usług bankowych”, Zeszyt Naukowy nr 117: „Krajowy i międzynarodowy wymiar współczesnej rachunkowości”, (red. W. Gabrusewicz), Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2009,
- „Wykorzystanie rachunku kosztów działań do podejmowania decyzji cenowych w bankach komercyjnych” w: „Rachunkowość w teorii i praktyce”, tom. 2, (red. W. Gabrusewicz), Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2007,
- „Etapy rozwoju rachunku kosztów a zarządzanie bankami komercyjnymi w Polsce (prezentacja wyników ankietowych)”, w: „Aktualne problemy rachunkowości finansowej i zarządczej”, Zeszyt Naukowy nr 83, (red. W. Gabrusewicz), Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2007,
- „Wykorzystanie rachunku kosztów działań do optymalizacji procesów w bankach komercyjnych”, Zeszyt Naukowy nr 82 z okazji jubileuszu 75-lecia Katedry, (red. W. Gabrusewicz), Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2006,

Innym przejawem tego kierunku zainteresowań było, między innymi uczestnictwo w projektach (kwalifikowanych do grupy „wykonywanych na podstawie umowy zawartej z innym podmiotem na wykonanie prac B+R, zakończonych osiągnięciem celu”), z zakresu bankowości komercyjnej lub szerzej – finansów, gdzie występowałam jako osoba odpowiedzialna za aspekty związane z rachunkowością i finansami banków komercyjnych:

- „Opinia do metod i innych rozwiązań przyjętych dla potrzeb pomiaru ryzyka operacyjnego zgodnie z podejściem zaawansowanych metod pomiaru ryzyka operacyjnego (AMA) oraz do wyników tego pomiaru dla czołowego banku w Polsce” (którego nazwy, z racji podpisanej klauzuli poufności, nie przytaczam) – A. Piechocka-Kałużna, P. Marszałek, G. Kotliński, R. Kałużny, M. Jurek, A. Iwańczuk-Kaliska, A. Janc (2010),
- ekspertyza dla zależnej od banku instytucji finansowej: „Ocena systemu credit-scoringu jednego z czołowych funduszy poręczeniowych” (ze względu na obostrzenia umowy nazwy nie mogę przytoczyć) – A. Piechocka-Kałużna, R. Kałużny (2008),
- udział w programach UE, a dokładniej SPO WKP: „Implementacja narzędzi inżynierii finansowej w procesach wsparcia zarządzania ryzykiem w instytucji finansowej i przedsiębiorstwie” - M. Bartkowiak, M. Cieślak, L. Czapiewski, K. Echaust, T. Jewartowski, M. Kałdoński, R. Kałużny, P. Kliber, J. Mizerka, T. Nowaczyk, Piechocka-Kałużna Agnieszka, Skoczek-Spychała Manuela, Sobiech Jan (2007-2008),
- podobny charakter miało uczestnictwo w programie UE, w ramach UDA-PO KL.02.01.01-00-466/09 „Finanse się opłacają”.

Brałam też udział w innych projektach (ekspertyzach) i przygotowywaniu materiałów dla praktyki rachunkowości bankowej i bankowości:

- ekspertyza dla zespołu audytorskiego badającego bank spółdzielczy z Wielkopolski: „Kwalifikacja księgowo zmian sposobu wyliczania rezerw na świadczenia pracownicze w Banku Spółdzielczym” – A. Piechocka-Kałużna, R. Kałużny (2018),
- udział w przygotowanie materiałów szkoleniowych na szkolenie dla inspektorów IPS SSO - spółdzielczego systemu ochrony (2016),
- udział w przygotowaniu materiałów szkoleniowych na szkolenie dla głównych księgowych banków spółdzielczych organizowane przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce (Oddział Wielkopolski) i Związek Rewizyjny Banków Spółdzielczych (2016),
- przygotowanie i przeprowadzenie szkolenia pt. „Rachunek ABC w bankach” dla Bankowego Ośrodka Doradztwa i Ekspertyz oraz Centrum Edukacji Bankowej i Ubezpieczeniowej Akademii Ekonomicznej w Poznaniu (2008).

Sądzę, że moje wieloletnie zainteresowania związane z rachunkowością (sprawozdawczością) bankową, mimo, że ostatecznie zostało rozszerzone także na kwestię sprawozdawczości innych podmiotów, było cennym etapem w rozwoju naukowym. Spowodowało ono bowiem, że postrzeganie przez mnie rachunkowości i sprawozdawczości wszystkich jednostek na zawsze pozostało specyficzne. Wynika to z faktu, iż, interesujące mnie banki komercyjne prowadzą co prawda księgowość i sporządzają sprawozdawczość taką jak inne jednostki gospodarcze – podlegającą choćby Ustawie o rachunkowości, jednak, co ważne, dodatkowo, ze względu na fakt, iż są one instytucjami zaufania publicznego, (których upadek może zaważyć nawet na zachwianiu zaufania do systemu bankowego jako całości, co z kolei może wywołać szereg innych, niezwykle poważnych reperkusji dla gospodarki), ich rachunkowość, a przede wszystkim sprawozdawczość finansowa podlega wielu dodatkowym obostrzeniom i jest nadzorowana szczególnie uważnie.

Uważam, że z powodu takich właśnie wieloletnich zainteresowań rachunkowością i sprawozdawczością bankową, nawet gdy, w późniejszym czasie zajmowałam się jednostkami innymi niż banki, które nie były tak ważne dla gospodarki, a tym samym nie podlegały, jak one, takiemu nadzorowi i restrykcjom, dzięki takim właśnie doświadczeniom pozostałam szczególnie „uwrażliwiona” na znaczenie wszelkich potencjalnych zagrożeń czy nieprawidłowości, które mogą wpływać na obniżenie jakości sprawczości finansowej.

5.2. Osiągnięcia w obszarach powiązanych z tematyką jakości i wiarygodności sprawozdawczości finansowej

W ramach wspomnianego ukierunkowania się na tematykę związaną z jakością oraz wiarygodnością i prawdziwością sprawozdawczości finansowej, rozpoczęłam prowadzenie badań oraz działalność publikacyjną w kilku obszarach, które miały na nią szczególny wpływ. Zostały one opisane w punktach 5.2.1.-5.2.3. niniejszego autoreferatu.

5.2.1. Osiągnięcia w zakresie badania wpływu globalizacji na standaryzację i harmonizację sprawozdawczości finansowej po wstąpieniu Polski do UE

Ważnym obszarem moich zainteresowań naukowych, który przełożył się później na tematykę monografii opisanej w punkcie 4 autoreferatu była więc obserwacja i analiza, wpływających na rachunkowość (w tym sprawozdawczość), dokonujących się w latach 2005-2010 historycznych przemian, w tym szczególnie postępującej globalizacji, czy standaryzacji sprawozdawczości wynikającej z wstąpienia Polski do UE i powolnego przejmowania wpływu MSR. Wyrazem tego zainteresowania było powstanie wielu prac (w szczególności porównawczych) takich jak:

- „Inwestycje (środki trwałe w budowie) jednostek sektora finansów publicznych według przepisów polskich i standardów międzynarodowych” (współautorstwo z N. Zimmiewicz), Zeszyt Naukowy nr 117: „Krajowy i międzynarodowy wymiar współczesnej rachunkowości”, (red. W. Gabrusewicz), Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2009,
- „Zapasy w regulacjach ustawy o rachunkowości i w MSR/MSSF” w: „Finansowe uwarunkowania rozwoju organizacji gospodarczych”, (red. J. Turyna, W. Szczęsny), Difin, Warszawa 2007,
- „Środki trwałe według Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i ustawy o rachunkowości”, w opracowaniu: „Standardy Rachunkowości, szansa czy zagrożenie”, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu i KIBR Oddział Wielkopolski, Poznań 2006,
- kilkanaście opracowań opublikowanych w Zeszytach Metodycznych Rachunkowości (nr 22 (190) z 20 listopada 2006, nr 19 (187) z 1 października 2006, nr 9 (201) z 1 maja 2007, nr 1 (193) z 1 stycznia 2007, nr 4 (196) z 20 lutego 2007, nr 13 (205) z 1 lipca 2007, nr 2 (194) z 20 stycznia 2007): „Koszty finansowania zewnętrznego w ustawie o rachunkowości i MSR, „Środki trwałe według ustawy o rachunkowości oraz międzynarodowych standardów rachunkowości – wybrane zagadnienia”, „Czy zasadne jest sporządzanie rachunku przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią?”, „Przychody według ustawy o rachunkowości oraz MSR”, „Rezerwy i zobowiązania warunkowe w ustawie o

rachunkowości i MSR”, „Trwała utrata wartości w ustawie o rachunkowości i MSR”, „Zapasy w MSR i ustawie o rachunkowości” i inne.

Po dokonaniu, we wspomnianych publikacjach, wielopłaszczyznowej analizy porównawczej wprowadzanych w Polsce rozwiązań unijnych, z dotychczasowymi uregulowaniami krajowymi, zwróciłam także uwagę na skutki postępującej globalizacji, standaryzacji i harmonizacji przepisów, czego wyrazem były:

- „*Accounting of Commercial Banks Operating in Poland and the Measurement and Assessment of Their Performance in the Face of Rampant Economic Globalization*”, w: „Czas na pieniądz, Zarządzanie finansami, Inwestycje, wycena przedsiębiorstw, zarządzanie wartością”, Zeszyt Naukowy nr 639 Uniwersytetu Szczecińskiego, Finanse, rynki finansowe, ubezpieczenia nr 37 (red. D. Zarzecki), Szczecin 2011,
- „Standaryzacja i harmonizacja rachunkowości banków komercyjnych jako determinanta bezpieczeństwa systemu bankowego w Polsce”, w: „Dylematy współczesnej rachunkowości”, Zeszyt Naukowy nr 174, (red. W. Gabrusewicz, J. Samelak), Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2011,
- „*The role of harmonization of Polish regulations and IFRS/IAS in guaranteeing the security of a commercial bank and the banking system*”, w: „*Selected problems and perspectives of the process of global harmonization and standardization of accounting*”, Zeszyt Naukowy nr 163, (red. W. Gabrusewicz, J. Samelak), Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2010.

5.2.2. Osiągnięcia w obszarze badań wpływu roli biegłych rewidentów w zapewnianiu zgodności z prawem, jakości i wiarygodności sprawozdawczości finansowej

W toku badań nad jakością sprawozdawczości finansowej oraz jej wiarygodnością oczywistym stało się poruszenie kwestii badania ich zgodności z prawem dokonywanej przez biegłych rewidentów. Duże znaczenie dla kwestii wyboru sposobu dokonywania pomiarów miała znajomość warsztatu biegłego rewidenta. Wyrazem analizy i podjęcia przeze mnie próby poznania i czynnego kreowania metodyki działania warsztatu biegłego rewidenta była, w szczególności, napisana (pod moją redakcją) monografia:

- „Dokumentacja biegłego rewidenta z badania sprawozdań finansowych”, Wydawnictwa Profesjonalne PWN, Warszawa 2011,

rozdziały w monografii:

- „Dokumentacja rewizyjna” oraz „Audyty skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych”, w: „Audyty sprawozdań finansowych. Teoria i praktyka”, (red. W. Gabrusewicz), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne (PWE), Warszawa 2014,
- „Audyty sprawozdań finansowych jednostek połączonych” oraz „Dokumentacja audytu” w: „Audyty sprawozdań finansowych” (red. W. Gabrusewicz), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne (PWE), Warszawa 2010 – publikacja nagrodzona nagrodą Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

oraz współautorstwo publikacji:

- „Badanie wartości szacunkowych w sprawozdaniach finansowych. Wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne” (współautorstwo z R. Kałużnym oraz M. Towpik), KIBR, Warszawa 2011.

Prace nad pierwszą z wymienionych monografii przełożyły się na podjęcie wieloletniej współpracy z Wydawnictwem Naukowym PWN w charakterze:

- członka Komitetu Redakcyjnego Wydawnictwa Naukowego PWN dla serii publikacji dedykowanej biegłym rewidentom, księgowym i dyrektorom finansowym.

Niezależnie od dorobku publikacyjnego z tematyki audytu sprawozdań finansowych, starałam się brać aktywny udział w pracach dla praktyki gospodarczej z tego zakresu. Przełożyły się one między innymi na:

- Opracowanie, na podstawie wytycznych normatywnych zawartych w pierwszej z wymienionych tu publikacji pt. „Dokumentacja biegłego rewidenta z badania sprawozdań finansowych”, całościowego, jednoznacznie sformułowanego i gotowego do wdrożenia wzorca (modelu) dokumentacji z badania sprawozdań finansowych, który został zaimplementowany w praktyce. Proponowany przeze mnie model został użyty do napisania oprogramowania (którego powstawanie konsultowałam), które to oprogramowanie zostało wdrożone w niektórych firmach audytorskich działających w Polsce i do dziś, odpowiednio aktualizowane, jest przez nie stosowane (od 2012).
- Pełnienie funkcji weryfikatora prac biegłych rewidentów zatrudnionych w firmie audytorskiej SWGK sp. z o.o. (2016-2017).
- Pełnienie funkcji członka zarządu odpowiedzialnego za ustalanie procedur audytu, ustalanie doboru próby, wybór narzędzi statystycznych w firmie audytorskiej ADP Biegli Rewidenci sp. z o.o. (od 2005 z przerwami do dziś).
- Moje doświadczenie praktyczne z zakresu warsztatu biegłego rewidenta wykorzystano także powołując mnie do innych niż zarząd organów jednostek. W tym czasie pełniłam bowiem również funkcję wiceprzewodniczącej rady nadzorczej w dwóch kolejnych spółkach (Przedsiębiorstwie Produkcyjno - Usługowym "Port Rybacki Gryf" Sp. z o.o. (2006-2007) oraz Grodziskiej Fabryki Wyposażenia Wagonów „GROWAG” Sp. z o. o. z siedzibą w Zdroju (2008).

W kwestii pogłębiania (niezbędnej do badań nad jakością sprawozdawczości finansowej) znajomości metodyki działania warsztatu biegłego rewidenta, inspirujące było także aktywne uczestnictwo w wielu projektach audytorskich podejmowanych na zlecenie praktyki gospodarczej. Wśród nich szczególnie ważne dla mnie były: autorstwo i współautorstwo ekspertyz sfinalizowanych wydaniem opinii i towarzyszącego jej raportu zakończone osiągnięciem celu (potwierdzonych fakturą). Przykładem takich działań (podejmowanych w latach 2003-2014) było:

- wykonanie 3 opinii i raportów nt. sprawozdań finansowych firm handlowych z Poznania, Swarzędza i Ostrowa Wielkopolskiego na zlecenie funkcjonującego przy Stowarzyszeniu Księgowych w Polsce - CBR sp. z o. o. w Poznaniu (aktualnie UZR-CBR Sp. z o. o.),
- współautorstwo 5 opinii i raportów nt. sprawozdań finansowych spółek energetycznych z Koszalina i Słupska zamówione i finansowane przez Justan Audytor,
- autorstwo i współautorstwo kilkunastu opinii i raportów nt. sprawozdań finansowych jednostek różnych branż zamówione i finansowane przez ADP Biegli Rewidenci Sp. z o.o.,
- współautorstwo ekspertyz w zakresie: 2 planów przekształceń spółek oraz 1 planu połączenia spółek z polecenia kancelarii dr Krystian Ziemiński & Partners kancelaria prawna sp. k.;
- współautorstwo przy wykonaniu planu przekształcenia na zlecenie ADP Biegli Rewidenci Sp. z o. o.,
- współautorstwo ekspertyzy z zakresu prawidłowości sprawozdań komitetów wyborczych, zakończonych wydaniem opinii dla ADP Biegli Rewidenci Sp. z o.o.
- współautorstwo opinii na temat wartości godziwej wnoszonego aportu do spółki - dotyczącej wniesienia aportu do spółki z branży nieruchomości - na zlecenie ADP Biegli Rewidenci Sp. z o.o.
- współautorstwo 2 opinii dotyczących wniesienia aportu do spółek: pośrednictwa finansowego oraz branży farmaceutycznej - osiągnięcie celu (potwierdzone fakturą) z polecenia kancelarii Pogodziński, Witkowski, Zgliński Kancelaria Prawna s.c.,
- autorstwo ekspertyzy z zakresu prawidłowości rozliczania kosztów w firmie produkcyjnej z Poznania na zlecenie CBR sp. z o.o. w Poznaniu (aktualnie UZR-CBR Sp. z o.o.).

5.2.3. Osiągnięcia wynikające z badań nad aspektami behawioralnymi, społecznymi i etycznymi zapewniania jakości, wiarygodności i prawdziwości sprawozdawczości finansowej

Kolejnym obszarem badawczym, był ten obejmujący zagadnienia stricte społeczne, socjologiczne, psychologiczne, czy behawioralne. Były one szczególnie ważne w kontekście stosowania etyki i wdrażania innych pożądaných zachowań osób odpowiedzialnych za sporządzanie sprawozdań finansowych, które z kolei przekładały się na jakość i wiarygodność tych ostatnich. W ramach wspomnianego obszaru badawczego, jako osiągnięcie, należy wskazać w szczególności monografię:

- „Wykorzystanie metody teorii ugruntowanej w nauce rachunkowości na przykładzie badań nad prawdą w sprawozdawczości finansowej” Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2014.

Poza wymienionym, w tym obszarze tym powstały także następujące artykuły:

- „*The Evolution of the Importance of the True and Fair View (TFV) Principle. The Case of Poland*”, Financial Sciences (dawniej Nauki o Finansach), Prace Naukowe UE we Wrocławiu vol. 23, nr 4, Wrocław 2018, który był jednocześnie uszczegółowieniem jednego z zagadnień poruszanych w monografii wskazanej jako osiągnięcie wynikające z ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym (...),
- „Koncepcja prawdy w sprawozdawczości finansowej wobec oczekiwań współczesnej gospodarki” (współautorstwo z R. Kałużnym), Prace Naukowe UE we Wrocławiu, nr 522, Wrocław 2018,
- „O stanowieniu teorii średniego zasięgu w naukach społecznych. Rozważania na przykładzie nauki rachunkowości”, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, rok LXXVI – zeszyt 4 – 2014,
- „Czy etyka jest panaceum na wiarygodność wyników przedsiębiorstw prezentowanych w sprawozdaniach finansowych?” w: „Efektywność inwestycji i wycena przedsiębiorstw”, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014,
- „O znaczeniu dobrych wzorców metodologicznych sprawdzonych w socjologii dla innych nauk społecznych – na przykładzie zastosowania metody teorii ugruntowanej w nauce rachunkowości” (w trakcie recenzji w czasopiśmie z listy JCR).

Prezentacja wyników tych badań – miała miejsce w Internecie i na międzynarodowych konferencjach:

- 30.07.-2.08.2017 podczas 21st Asia-Pacific Risk and Insurance Association Annual Conference, “Challenges in the Insurance Market: Transparency and Consumer Protection” – gdzie uczestniczyłam w konferencji i prezentowałam referat pt. “The risk of true and fair view concept achievement by insurance companies in their financial statements. Case of Poland”,
- 27-28.04.17 podczas 1st International Conference on Finance and Economic Policy (ICOFEP), “Security of Financial Systems and Economic Policies in Europe and USA: changes and challenges” – udział w konferencji i prezentacja artykułu pt. “Evolution of the true and fair view (TFV) principle’s importance. Case of Poland”.
- 17-20 listopada 2014 roku podczas konferencji Fourth Biennial Global Accounting And Organizational Change Conference, Sharjah, United Arab Zjednoczone Emiraty Arabskie organizowanej przez American University of Sharjah School of Business Administration i Journal of Accounting & Organizational Change (JAOC),
- 31 października – 2 listopada 2014 r. podczas 11th International Accounting Conference in Istanbul, organizowanej przez Accounting Academicians’ Research and Collaboration Foundation (AARCF) i Sabanci University (Istanbul).

Spotkała się tam ona z oddźwiękiem środowiska naukowego z różnych krajów. Najważniejszymi dla mojej przyszłej pracy naukowej było tu zainteresowanie dwóch profesorów, które następnie przełożyło się na konkretne efekty naukowe – byli to:

- prof. Michele Andreaus (Dipartimento di Economia e Management) Università degli Studi di Trento, który zaproponował wspólne kontynuowanie moich badań opisanych we wspomnianej monografii pt. „Wykorzystanie metody teorii ugruntowanej w nauce rachunkowości na przykładzie badań nad prawdą w sprawozdawczości finansowej”,
- prof. Ashraf Khallaf (Department of Accounting) American University of Sharjah (Zjednoczone Emiraty Arabskie), który, podobnie jak wspomniany prof. Andreaus zainteresowany był kontynuowaniem i rozszerzeniem zakresu opisanych przeze mnie we wspomnianej monografii prac także na inne obszary geograficzne. Efektem tego, było stworzenie pod moim kierownictwem międzynarodowego zespołu badawczego (uczestnicy: prof. Ashraf Khallaf (Department of Accounting) American University of Sharjah (Zjednoczone Emiraty Arabskie) prof. Michele Andreaus (Dipartimento di Economia e Management) Università degli Studi di Trento (Włochy), Radosław Kałużny (Katedra Pieniądza i Bankowości) oraz Łukasz Matuszak (Katedra Rachunkowości) Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu). Dzięki zabiegom prof. A. Khallafa, prace te częściowo zostały sfinansowane grantem przyznany przez American University of Sharjah (Zjednoczone Emiraty Arabskie), których efektem było między innymi wspomniane wcześniej powstanie mojej monografii wskazanej jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.), czy wspólne artykuły i prezentacje osiągniętych efektów dokonane na międzynarodowych konferencjach (mowa o nich w punkcie 4 niniejszego autoreferatu).

Pozostałe kontakty międzynarodowe będące wynikiem zainteresowania wspomnianą monografią oraz wynikające z tego zainteresowania różne formy współpracy zagranicznej i uczestnictwa w projektach zagranicznych opisane zostały skrótowo w ostatniej części autoreferatu (w punkcie 5.3). Ich efekty nie były bowiem *stricte* związane z opisywanymi w niniejszym punkcie osiągnięciami w zakresie badania aspektów behawioralnych, społecznych czy etycznych w rachunkowości i sprawozdawczości finansowej.

5.3. Pozostałe informacje

5.3.1. Źródła finansowania badań

Najważniejszym dla powstania monografii „Jakość jako determinanta wiarygodności współczesnej sprawozdawczości finansowej w Polsce”, wydanej przez Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa, 2019, zgłaszanej jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.), źródłem finansowania był:

- „Faculty Research Grant” (Regular Grant - Two Year Award - Award Year 2015) z American University of Sharjah, (Zjednoczone Emiraty Arabskie), przyznany na wniosek prof. Ashrafa Khallafa (Department of Accounting) American University of Sharjah (z tegoż Uniwersytetu) (pozostali uczestnicy: prof. Michele Andreaus (Dipartimento di Economia e Management) Università degli Studi di Trento, Radosław Kałużny (Katedra Pieniądza i Bankowości) oraz Łukasz Matuszak (Katedra Rachunkowości) Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu) realizowany w latach 2015-2017.

Pozostałymi źródłami finansowania innych niż wymieniona monografia opracowań naukowych były w szczególności:

- Grant MNiSW/NCN/NCBiR w ramach OPUS 6 nr UMO-2013/11/B/HS4/00695), grant rozpoczęty w 2014 roku, kierownik: Stradomski M., wykonawcy: Stobiecki P., Piechocka-Kałużna A., Zaremba A., Grobelny P. (2014),
- środki z programu UE, w ramach UDA-PO KL.02.01.01-00-466/09 „Finanse się opłacają” (2009-2013),

- środki z The Institute for New Economic Thinking (INET) – instytucji, która powołała „Center on Global Legal Transformation”, w którym to projekcie uczestniczyłam przy realizacji zadania *Global Law in Finance Network (GLawFiN)* (2011-2012),
- środki z programu UE - SPO WKP: „Implementacja narzędzi inżynierii finansowej w procesach wsparcia zarządzania ryzykiem w instytucji finansowej i przedsiębiorstwie” - M. Bartkowiak, M. Cieślak, L. Czapiewski, K. Echaust, T. Jewartowski, M. Kałdoński, R. Kałużny, P. Kliber, J. Mizerka, T. Nowaczyk, Piechocka-Kałużna Agnieszka, Skoczek-Spychała Manuela, Sobiech Jan (2007-2008).

Część projektów i publikacji była także finansowana środkami pochodzącymi także z: badań statutowych, płatności jednostek gospodarczych za wykonywane ekspertyzy, środków własnych Katedry, z badań własnych (przyznawanych mi w opisywanym czasie dwukrotnie) oraz ze środków pochodzących z prowadzonych Studiów Podyplomowych.

5.3.2. Działalność w organizacjach międzynarodowych i pozostała działalność zagraniczna

W czasie, który opisuję w autoreferacie (po obronie pracy doktorskiej), działałam i działam w szczególności w następujących organizacjach, zespołach eksperckich, konsorcjach i sieciach międzynarodowych:

- Gerson Lehrman Group (GLG) z siedzibą w Nowym Jorku, założonej przez Duke University i absolwentów Yale Law School. Dziedzina, którą zajmuję się w GLG to zagadnienia z szeroko rozumianych finansów i rachunkowości. W organizacji tej pełnię funkcję członka rady (member council) od 2015 roku.
- Centre for Social and Environmental Research (CSEAR) – uczestnictwo w tej międzynarodowej organizacji (tworzą naukowcy z Hiszpanii, Francji, UK, Portugalii, USA, Kanady, Australii, Finlandii) pozwoliło mi na uzyskanie dostępu do danych, które wykorzystywałam w pracach badawczych z obszaru aspektów behawioralnych, społecznych i etycznych w rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Szczególnie ważna dla mnie była współpraca z dr E. Costą (Dipartimento di Economia e Management, Università degli Studi di Trento) oraz dr Lynn Christie (Research Fellow, Centre for Social and Environmental Accounting (CSEAR), School of Management, University of St. Andrews). Jestem członkiem tej organizacji od 2015 roku.
- Professional Risk Managers' International Association (PRMIA). Działalność w tej organizacji związana jest z moimi zainteresowaniami związanymi z obszarem rachunkowości i sprawozdawczości finansowej banków komercyjnych oraz występującym w bankach ryzykiem. Jestem jej członkiem od 2012.
- European Accounting Association (EAA). Jestem członkiem tej organizacji (z przerwami) od 2004 roku.

Dużą rolę w moim rozwoju naukowym odegrała także pozostała (nie wynikająca z przynależności do specjalistycznych organizacji) współpraca zagraniczna. Oczywiście najważniejsza była i jest tu:

- współpraca w ramach wspomnianego grantu z American University of Sharjah (Zjednoczone Emiraty Arabskie) oraz współpraca, także na innych (niż będące przedmiotem grantu) płaszczyznach naukowych z jego uczestnikami - prof. Michele Andreausem (Dipartimento di Economia e Management) Università degli Studi di Trento oraz prof. Ashrafem Khallafem (Department of Accounting) American University of Sharjah (Zjednoczone Emiraty Arabskie). Przykładem efektów takiej współpracy są tu przeprowadzone wykłady, seminaria, wizyty naukowe etc.

Bardzo ważną jest jednak również:

- współpraca z Prof. Zahirulem Hoquem dzięki któremu dołączyłam w 2015 roku do grona recenzentów *Journal of Accounting and Organizational Change*, a następnie zostałam wybrana do Editorial Advisory Board Member tego czasopisma. Ten naukowy periodyk

wydawany jest przez Wydawnictwo Emerald oraz indeksowany w bazie Scopus i The British Library, Cabell's Directory in Accounting, EBSCO i PROQUEST. Jest on uwzględniany w wielu prestiżowych rankingach:

- o ABS (UK) – 2,
- o ABDC – B,
- o ARC –B,
- o ESSEC Ranking of Journals 2016,
- o Fondation Nationale pour l'Enseignement de la Gestion des Entreprises or National Foundation for Management Teaching (FNEGE)- 4,
- o NSD Norway – 1,
- o VHB-JOURQUAL Germany – B,
- o QUALIS (Brazil).

Efektom współpracy z prof. Hoquem jest również planowana na wrzesień 2019, pod auspicjami Journal of Accounting & Organizational Change (JAOC), kolejna edycja międzynarodowej konferencji - Biennial Global Accounting And Organizational Change Conference – tym razem ma być ona współorganizowana przeze mnie w Polsce.

Rezultatem zainteresowania moimi pracami z zakresu jakości, wiarygodności i prawdziwości sprawozdawczości finansowej publikowanymi i prezentowanymi na konferencjach międzynarodowych w latach 2013-2015, były też propozycje udziału w interesujących mnie przedsięwzięciach badawczych. Nie miały one co prawda bezpośredniego przełożenia na powstanie nowych publikacji i nie wymagały takiego zaangażowania jak wspomniane wcześniej granty, pozwoliły mi jednak na zebranie doświadczenia (w latach 2015-2016) podczas prac dla międzynarodowych zespołów takich jak:

- The Institute for New Economic Thinking (INET) początkowo w projekcie *Center on Global Legal Transformation* pomagałam przy realizacji zadania *Global Law in Finance Network* (GLawFiN), a w późniejszym czasie, już w bardziej ograniczonym zakresie, również przy projekcie *Young Scholar Initiative* (YSI).

Uważam, że cennymi dla mnie doświadczeniami były także - chociaż nie zakończyły się one wzbogaceniem mojego dorobku publikacyjnego – uczestnictwo w projektach, dzięki którym miałam możliwość podniesienia kwalifikacji językowych i przyjrzenia się stosowanym w innych krajach warsztatom badawczym. Przykładami takiego zaangażowania była:

- różnorodna współpraca z dr. S. Matilem z University of Exeter Business School w Wielkiej Brytanii,
- korzystanie z doświadczeń prof. Ch. Goulding, w zakresie możliwości wykorzystania metody teorii ugruntowanej na gruncie nauki ekonomii,
- wymiana doświadczeń z prof. T. Schneiderem z Alberta School of Business w Kanadzie przy pisaniu przez niego artykułu „*Inter-temporal and International comparative institutionalism*” studium porównawczym dotyczącym elektrowni wodnych, którą to tematyką od strony praktycznej zajmowałam się w Polsce,
- inne, jak konsultacje i pomoc w zapewnianiu dostępu do zasobów bibliotecznych przez prof. Suresha Radhakrishnana z The Jindal School of Management - University of Texas at Dallas, czy ostatecznie niestety niedokończona współpraca z dr Abdallahem Ash-shuay'ree Al-khawaldehem, (Associate Professor at The Hashemite University Jordania), nad artykułem *Why does corporate governance attributes affect a firm's credit worthiness*”.

5.3.3. Osiągnięcia w zakresie działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Poza zaangażowaniem w działalność naukową, sporo uwagi poświęcam także dydaktyce, która daje mi wiele satysfakcji zawodowej. Zaangażowanie to przekłada się na otrzymywanie od studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu bardzo dobrych (zawsze powyżej średniej Katedry i Wydziału) ocen mojej pracy dydaktycznej. Podobne wyniki otrzymuję od słuchaczy Wyższej Szkoły Bankowej, a w tym roku, mimo prowadzenia tam jedynie dwóch wykładów, głosy studentów pozwoliły mi na zakwalifikowanie się na listę 30 najlepszych wykładowców tej Uczelni.

W ramach działalności dydaktycznej, po obronie pracy doktorskiej:

- prowadziłam zajęcia na studiach dziennych, zaocznych, wieczorowych, podyplomowych i MBA, z szeroko rozumianej rachunkowości finansowej, zarządczej i rachunku kosztów oraz sprawozdawczości finansowej, audytu, etc.,
- prowadziłam seminaria (w szczególności magisterskie), których efektem było wypromowanie kilkudziesięciu prac magisterskich,
- byłam promotorem pomocniczym pracy doktorskiej Karoliny Kwiecińskiej pt. „Wycena i prezentacja kapitału intelektualnego w sprawozdaniu finansowym” – praca została obroniona na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu w 2015 roku,
- piastowałam stanowisko kierownika oraz dwukrotnie zastępcy kierownika studiów podyplomowych z rachunkowości prowadzonych na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu w latach 2013-2018 (Podyplomowe Studium Audytu od 2018r., Podyplomowe Studium Rachunkowości w Poznaniu, od edycji z 2014r., Podyplomowe Studium Rachunkowość Gospodarstw Rolnych, od edycji z 2013r.),
- byłam kierownikiem zespołu organizującego w latach 2015-2016 od podstaw nowy Kierunek Audytorski na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu,
- jestem opiekunem specjalności ACCA na Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu,
- brałam udział w przygotowaniu dwóch nowych specjalności na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu,
- przygotowałam kilkanaście sylabusów dla przedmiotów prowadzonych na studiach dziennych, zaocznych oraz podyplomowych na Wydziale Zarządzania, Wydziale Ekonomii oraz Wydziale Informatyki i Gospodarki Ekonomicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu,
- jestem koordynatorem merytorycznym przedmiotów rachunkowość zarządcza oraz finanse dla menedżerów na kierunku Finanse i Rachunkowość oraz Zarządzanie Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu,
- uczestniczyłam w licznych konferencjach dydaktycznych, w szczególności organizowanych przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

Prowadziłam także zajęcia dydaktyczne na uczelniach zagranicznych w języku angielskim. Szczególnie ważnym doświadczeniem było:

- prowadzenie w ramach 60-godzinnego cyklu wykładów z przedmiotu International Accounting w semestrze zimowym 2015 roku na anglojęzycznym kierunku School of Business, SRH Hochschule Heidelberg – forma współpracy - Visiting Professor,

Wśród pozostałych, tego typu doświadczeń wymienić można:

- krótkotrwałą współpracę (w 2015 r.) z University of Trento oraz University of Texas at Dallas, a w 2016 z University of St. Andrews Glasgow oraz Munich Business School – tu miały miejsce różne formy współpracy: wystąpienie na seminarium, współpraca w zakresie przygotowywania materiałów dydaktycznych, wymiana doświadczeń naukowych, możliwość korzystania z zasobów bibliotecznych etc.,
- współprowadzenie (18.11.2014) wykładu z audytu w American University of Sharjah,

W tym czasie prowadziłam także szkolenia dla firm komercyjnych i jednostek non profit oraz szkolenia specjalistyczne:

- obligatoryjne dla biegłych rewidentów (i inne dla Stowarzyszenia Księgowych w Polsce),
- szkolenia przygotowujące do egzaminów na członków rad nadzorczych,
- szkolenia z zakresu rachunkowości prowadzone dla członków zarządów spółek komercyjnych,
- inne szkolenia z zakresu rachunkowości organizowane między innymi przez INFOR, Centrum Edukacji Bankowej i Ubezpieczeniowej, Morison Finansista Audit, DGA Audyt, Wydawnictwo Forum, Eksperta, BusinessHouse etc.,

- przygotowywałam materiały do szkoleń, w tym materiały (konspekty) do ogólnopolskich szkoleń obligatoryjnych dla biegłych rewidentów.

W tym czasie (po doktoracie) angażując się w dydaktykę brałam także udział w przygotowaniu kilkunastu podręczników i materiałów dydaktycznych oraz rozdziałów w monografiach, które wykorzystywane były do celów dydaktycznych. Cztery z nich zostały docenione zespołową Nagrodą Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu:

- „Materiały i towary” w: „Podstawy rachunkowości w teorii praktyce” (red. A. Kamela-Sowińska), Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2015,
- „Dokumentacja audytu” oraz „Audyt sprawozdań finansowych jednostek połączonych” w: „Audyt sprawozdań finansowych”, (red. W. Gabrusewicz), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne (PWE), Warszawa 2010,
- „Obrót towarowy”, w: „Rachunkowość finansowa. Część II (rachunkowość dla zaawansowanych)”, (red. W. Gabrusewicz), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2008,
- „Obrót materiałowy i towarowy”, w: „Rachunkowość finansowa. Część II (zaawansowana)”, (red. W. Gabrusewicz, Z. Kołaczyk), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2005.

Brałam też udział w pracach organizacyjnych na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, przykładowo:

- kilkakrotnie byłam członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (w latach 2000-2014)
- byłam opiekunem grup dziekańskich,
- działałam w komitetach organizacyjnych trzech konferencji, w tym jednej międzynarodowej.

